

Η δημοκρατικοποίηση του
εκπαιδευτικού συστήματος
και τα όριά της
*Από τη Β'βάθμια στο
Πανεπιστήμιο: ο/η
μαθητής/τρια
(α' μέρος)*

Γιώργος Σταμέλος
Πανεπιστήμιο Πατρών

Μαθητικές ροές: Αποτύπωση πολιτικών

Εξέλιξη μαθητικής ροής στη σχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα: 1970-2017

	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Γενικό Λύκειο	Επαγγελματικό Λύκειο	(Πολυκλαδικό)
1970-1982	864	570	354	87	
				432	
1975-1987	932	705	448	111	25
				584	
1980-1992	985	798	464	160	42
				665	
1985-1997	994	862	515	215	64
				794	
1990-2002	1010	1006	630		
1995-2007	1001	995	731		
2000-2012	985	898	646	253	
				899	
2005-2017	982	881	675	236	
				911	

Εκπαιδευτικές πρακτικές: Πολιτικές και ερμηνείες

Πίνακας 13β: Εξέλιξη βαθμολογιών στα Γυμνάσια, υψηλή/χαμηλή κλίμακα βαθμών: 1979/80-1994/95

	Βαθμολογίες "10-14"				Βαθμολογίες "15-20"			
	1979/80	1984/85	1989/90	1994/95	1979/80	1984/85	1989/90	1994/95
Σύνολο Γυμνασίου	69,07	54,80	53,07	54,94	30,93	45,20	46,92	45,06

Πίνακας 13β: Εξέλιξη βαθμολογιών στο Γενικό Λύκειο, υψηλή/χαμηλή κλίμακα βαθμών: 1979/80-1989/90

	Βαθμολογίες "10-14"			Βαθμολογίες "15-20"		
	1979/80	1984/85	1989/90	1979/80	1984/85	1989/90
Σύνολο Λυκείου	64,53	49,12	57,37	35,48	50,89	42,63
Γ' Λυκείου	60,32	39,23	52,54	39,68	60,77	47,46

Σύνθεση: Επιτυχίες

- Η Ελλάδα έφτασε στα επίπεδα των μαθητικών ροών των προηγμένων χωρών
- Περισσότεροι μαθητές παραμένουν περισσότερο στο εκπαιδευτικό σύστημα
  - ✓ Εξ αντανάκλασης λιγότεροι μαθητές διαρρέουν πρόωρα από το εκπαιδευτικό σύστημα
  - ✓ Οι μαθητές που διέρρεαν πρόωρα προέρχονταν από οικογένειες με συγκεκριμένα κοινωνικά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά
- Περισσότεροι μαθητές ολοκληρώνουν το Λύκειο
  - δες το πιο πάνω
- Περισσότεροι μαθητές αποκτούν δικαίωμα προσπάθειας πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση
  - δες το πιο πάνω

Σύνθεση: Αποτυχίες

- Η διατήρηση περισσότερων μαθητών για περισσότερο στο εκπαιδευτικό σύστημα έγινε με την αποδέσμευση του ελέγχου των αποκτημένων γνώσεων από την απόκτηση τίτλου σπουδών
  - αύξηση φαινομένων λειτουργικού αναλφαριθμητισμού
    - υπολογίζεται ότι το 30% αυτών που τελειώνουν το Δημοτικό και το Γυμνάσιο (και το Λύκειο) έχουν προβλήματα στην ανάγνωση, στη γραφή και στις τέσσερις πράξεις της αριθμητικής
  - προβλήματα κοινωνικοποίησης που αυξάνονται
    - Η περισσότερη παραμονή στο εκπαιδευτικό σύστημα δεν σηματοδότησε καλύτερη κοινωνικοποίηση
      - ✓ Το σχολείο ως χώρος φύλαξης (ή παροδικής αποθήκευσης) όχι ως χώρος γνώσης και κοινωνικοποίησης

Σύνθεση: μη αναμενόμενες εξελίξεις

Περισσότεροι απόφοιτοι από το
Λύκειο – δραστική μείωση της αξίας
του απολυτηρίου λυκείου στην αγορά
εργασίας

Περισσότεροι απόφοιτοι –
μεγαλύτερη πίεση προς τα ιδρύματα
ανώτατης εκπαίδευσης

Περισσότεροι απόφοιτοι με υψηλές
βαθμολογίες – μεγαλύτερες
προσδοκίες και απαιτήσεις για
σπουδές « κύρους »

Ερωτήματα

Ποιοι είναι και πώς σκέφτονται οι τελειόφοιτοι (γενικού) λυκείου με τη θετική εμπειρία από το σχολικό σύστημα (πρόοδος-βαθμός);

Πώς αντιλαμβάνονται το πανεπιστήμιο και τις πανεπιστημιακές σπουδές;

Ποια τα κίνητρα τους;

Η έρευνα: Εγώ και το Πανεπιστήμιο⁽¹⁾

- Συντελεστές: Ανθή Αδαμοπούλου, Γιώργος Αγγελόπουλος, Πέννη Ευαγγελάτου, Μιχάλης Χριστοδούλου
- Μαθητές Γ' Γενικού Λυκείου
  - περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
  - Μάιος 2019

• Η κο

Πίνακας 6: Μαθητική ροή στη Δυτική Ελλάδα 2003-2015 (μόνο για ΓΕΛ) (αναγωγική κοόρτη)

	Α Δημοτικ	Β Δημοτικ	Γ Δημοτικ	Δ Δημοτικ	Ε Δημοτικ	Στ Δημοτικ	Α Γυμνασ	Β Γυμνασ	Γ Γυμνασί	Α Γενικού Λυκείου	Β Γενικού Λυκείου	Γ Γενικού Λυκείου
2003-2004	1000											
2004-2005		950										
2005-2006			947									
2006-2007				949								
2007-2008					953							
2008-2009						952						
2009-2010							1019					
2010-2011								964				
2011-2012									947			
2012-2013										731		
2013-2014											681	
2014-2015												696

απόφοιτοι 686

Η έρευνα: Εγώ και το Πανεπιστήμιο⁽²⁾

Περιφέρεια	Έλαβαν μέρος στις εξετάσεις	ΠΡΟΗΧΘΗΣΑΝ ΜΕ ΒΑΘΜΟ					ΑΠΟΡΡΙΦΘΗΣΑΝ
		ΣΥΝΟΛΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΚΑΛΑ	ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ	ΑΡΙΣΤΑ	
			9,5 - 13	13,1 - 16	16,1 - 18	18,1 - 20	
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	8308	98,54	13,96	30,96	28,5	26,58	1,46

- Μαθητές που όχι μόνο προβιβάζονται από τάξη σε τάξη αλλά και είναι συνηθισμένοι σε ψηλούς βαθμούς (η πλειονότητά τους από 16-20)

Η έρευνα: Εγώ και το Πανεπιστήμιο⁽³⁾

Πίνακας 9: Το δείγμα της έρευνας ανά Νομό

Νομός	Επιθυμητό δείγμα	Πραγματικό δείγμα
Αχαΐας	376	369
Αιτωλοακαρνανίας	272	273
Ηλείας	152	147
Σύνολο	800	789

Βασικά δημογραφικά

- Αγόρι (48,2%) – Κορίτσι (50,9%)
- Άλλη γλώσσα στο σπίτι: ναι (12%)
- Τοπικότητα: πρωτεύουσα Νομού 54,2% - μεγάλη πόλη Νομού (14,6%) – υπόλοιπο Νομού (30,6%)
- Πατέρας μαθητή: εργάζεται κανονικά/συνταξιούχος: ναι (78,3%) – όχι (20,3%)
- Μητέρα μαθητή: εργάζεται κανονικά/συνταξιούχος: ναι (50,6%) – όχι (11,8%) - οικιακά (37,5%)
- Αριθμός βιβλίων στο σπίτι: έως 25 (21,2%), 26-100 (43,7%), >100 (33,5%)
- Υπαρξη υπολογιστή στο σπίτι: ναι (85,9%) – όχι (13,2%)
- Σύνδεση στο ίντερνετ: ναι (85,6%) – όχι (5,5%) (δεν απάντησε (8,8%))
- Κατοίκηση σε ιδιόκτητη οικία: ναι (83,8%) – όχι (14,6%)
- Ο μαθητής έχει δικό του δωμάτιο: ναι (78,1%) – όχι (21,2%)
- Το σπίτι μας, μου αρέσει»: ναι (91,8%) – όχι (6,8%).

Βασική πληροφορία

Πίνακας 13: Θα πάω στο πανεπιστήμιο			
	N	%	Valid Percent
Διαφωνώ πολύ	22	2,8	2,8
Διαφωνώ	54	6,8	6,9
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	101	12,7	12,9
Συμφωνώ	360	45,3	46,1
Συμφωνώ πολύ	244	30,7	31,2
Σύνολο έγκυρων	781	98,4	100,0
Σύνολο	794	100,0	

Παραγοντική Ανάλυση

- Τρεις παράγοντες φαίνεται ότι καθορίζουν τη σχέση του μαθητή με το πανεπιστήμιο:
  - αυτό-εικόνα (37,586%)
  - φίλοι (12,839%)
  - οικογένεια (11,560%)

Η συγκρότηση των παραγόντων: η αυτό-εικόνα

• Το φύλο

- Συγκεκριμένα, τα κορίτσια δίνουν στατιστικά σημαντική διαφορά σε σχέση με τα αγόρια: Με άλλα λόγια, τα κορίτσια κατασκευάζουν μια εικόνα του εαυτού τους σχετικά με το πανεπιστήμιο ισχυρότερη από εκείνη των αγοριών.
  - ✓ Αυτό δεν σημαίνει ότι χρησιμοποιούνται τα ίδια κριτήρια για τις πανεπιστημιακές σπουδές από κορίτσια και αγόρια

• Το προφίλ της οικογένειας

- Οικονομική-επαγγελματική κατάσταση
  - ✓ Η σταθερή ροή χρημάτων
  - ✓ Το επάγγελμα του πατέρα **ΚΑΙ** της μητέρας
- Κοινωνική, πολιτισμική και εκπαιδευτική κατάσταση της οικογένειας
  - ✓ Ο αριθμός των βιβλίων στο σπίτι (>100 βιβλία)
  - ✓ Η ύπαρξη Η/Υ στο σπίτι (όχι απαραίτητα προσωπικού) και η σύνδεση στο διαδίκτυο
  - ✓ Οι γονείς που «αγαπούσαν το σχολείο»
  - ✓ Η οικογενειακή παράδοση σε πανεπιστημιακές σπουδές

• Η προσωπική δέσμευση («εγώ θα πάω στο πανεπιστήμιο»)

• Ο τόπος κατοικίας (πρωτεύουσες Νομού και κύριες πόλεις)

Η συγκρότηση των παραγόντων: οι φίλοι

- ♦ **Το φύλο**

- τα κορίτσια δίνουν στατιστική σημαντική διαφορά σε σχέση με τα αγόρια. Με άλλα λόγια τα κορίτσια μοιάζει να επηρεάζονται περισσότερο από τους/τις φίλους/ες τους στην κατασκευή του παράγοντα «φίλοι» σε σχέση πάντα με τον τρόπο αντιμετώπισης του πανεπιστημίου και των πανεπιστημιακών σπουδών.

- **Ο τόπος κατοικίας** (πρωτεύουσες Νομού και κύριες πόλεις)

- **Η προσωπική δέσμευση** («εγώ θα πάω στο πανεπιστήμιο»)

- **Η οικογένεια** (οικογενειακή παράδοση σε πανεπιστημιακές σπουδές, σημασία που δίνει η οικογένεια στο σχολείο)

Η συγκρότηση των παραγόντων: η οικογένεια

- ♦ Η σταθερή ροή χρημάτων μέσα στην οικογένεια
- ♦ Το επάγγελμα πατέρα **ΚΑΙ** μητέρας
- ♦ Ο αριθμός βιβλίων στο σπίτι (>100)
- ♦ Η ύπαρξη Η/Υ (όχι απαραίτητα προσωπικού) και η σύνδεση στο διαδίκτυο
- ♦ Γονείς που «αγαπούσαν το σχολείο»
- ♦ Η οικογενειακή παράδοση σε πανεπιστημιακές σπουδές
- ♦ Η ατομική αποφασιστικότητα (εγώ θα πάω στο πανεπιστήμιο)

Συγκεντρωτικά αποτελέσματα στατιστικά σημαντικών διαφορών των τριών νέων μεταβλητών

		Αυτό-εικόνα	Φίλοι	Οικογένεια
1	Φύλο	✓	✓	
2	Τοπικότητα	✓	✓	
3	Σταθερή εισροή χρημάτων πατέρα και/ή μητέρας	✓		✓
4	Το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας	✓		✓
5	Αριθμός βιβλίων	✓		✓
6	Ύπαρξη η/υ και ίντερνετ στο σπίτι	✓		✓
7	Θα πάω στο πανεπιστήμιο	✓	✓	✓
8	Πολλοί από την οικογένειά μου πήγαν στο πανεπιστήμιο	✓	✓	✓
9	Πολλοί από την οικογένειά μου αγαπούσαν το σχολείο	✓	✓	✓

Τα κίνητρα για να πάω στο Πανεπιστήμιο

α) ένας στους τέσσερις δηλώνει ότι το κύρος του επαγγέλματος παίζει σημαντικό ρόλο

β) σχεδόν δύο στους πέντε δηλώνουν ότι οι οικονομικές απολαβές παίζουν σημαντικό ρόλο

γ) σχεδόν εννέα στους δέκα δηλώνουν ότι βασικό κίνητρο είναι η αγάπη για το αντικείμενο του επαγγέλματος

δ) μόλις ένας στους δέκα δηλώνει ότι η επιλογή του επηρεάζεται από τις οικογενειακές επιρροές

ε) λιγότεροι από ένας στους έξι δηλώνει ότι πρώτιστο μέλημα είναι η χαλαρή και ολιγόωρη εργασία

στ) σχεδόν δύο στους τρεις δηλώνουν ότι τους ενδιαφέρουν πολύ οι προοπτικές εξέλιξης του επαγγέλματος που θα ήθελαν να κάνουν

ζ) σχεδόν ένας στους έξι δηλώνει ότι επηρεάστηκε από τον σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό.

Τα κίνητρα: ανάλυση

- ♦ Φαίνεται ότι τα κίνητρα δομούνται μεταξύ τους σε δύο διαφορετικά πλέγματα
  - **κύρος – οικονομικές απολαβές** – προσδοκίες εξέλιξης – οικογενειακές επιρροές
  - **αγάπη για το αντικείμενο της (μελλοντικής) εργασίας** – προσδοκίες εξέλιξης – οικογενειακές επιρροές

Τα κριτήρια επιλογής Πανεπιστημίου

1 στους 3, απαντά θετικά στην πρόταση «Το πανεπιστήμιο που είναι κοντά στο σπίτι»

Πάνω από 9 στους 10 μαθητές δηλώνουν ότι θα επιλέξουν «το πανεπιστήμιο με βάση το τι θέλουν να σπουδάσουν»

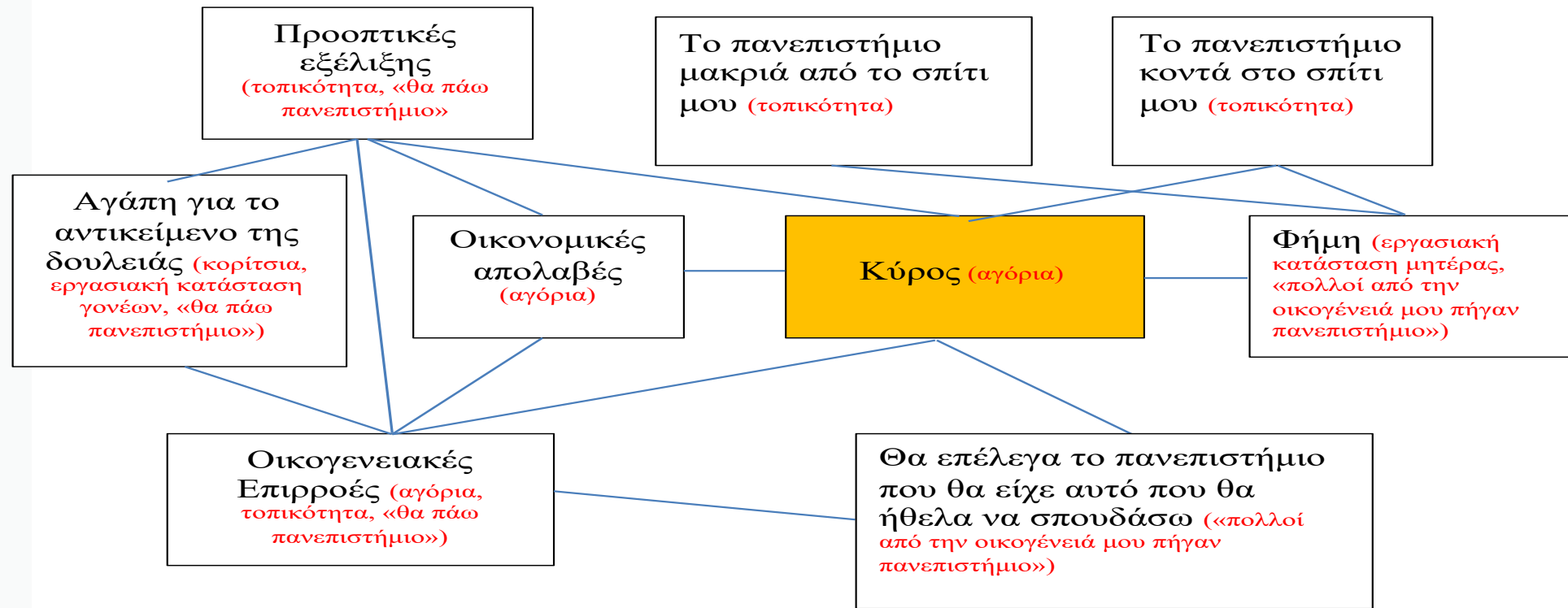
Λίγο περισσότεροι από 1 στους 3 μαθητές δηλώνουν ότι θα διαλέξουν «το πανεπιστήμιο με την καλύτερη φήμη»

1 στους 4 μαθητές επιλέγει (ή θα ήθελε να επιλέξει) «το πανεπιστήμιο μακριά από το σπίτι μου»

το σχεδόν 15% των μαθητών συμφωνεί με την πρόταση «σε όποιο πανεπιστήμιο τύχαινε»

11% δεν τους ενδιαφέρει το πανεπιστήμιο

Σχέση κινήτρων και κριτηρίων επιλογής πανεπιστημίου: ένα επεξηγηματικό σχήμα

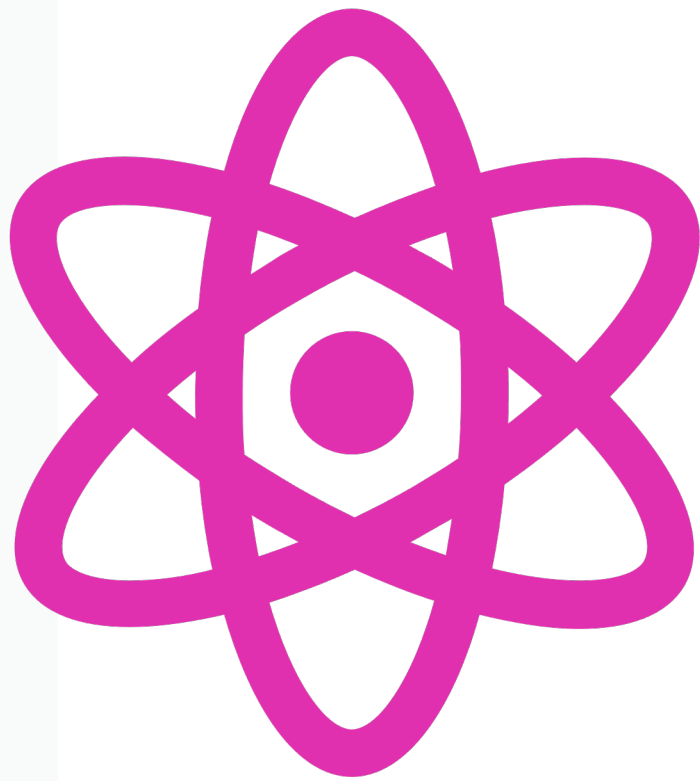
Σχέση κινήτρων και κριτηρίων επιλογής πανεπιστημίου: ερμηνευτικό σχήμα

- Το κύρος (25% των μαθητών)
  - Συνδέεται στατιστικά με τις οικονομικές απολαβές και τις προοπτικές εξέλιξη
    - ✓ Σχόλιο: απουσιάζει εντελώς το κύρος ως κοινωνική προσφορά...
  - Δύο υπο-ομάδες στην ομάδα μαθητών «κύρος»
    - ✓ Το πανεπιστήμιο μακριά από το σπίτι μου
    - ✓ Το πανεπιστήμιο κοντά στο σπίτι μου
      - Ενδιαφέρουσα διαφορά: η πρώτη δίνει στατιστική σχέση με τη «φήμη» και η δεύτερη με τις οικονομικές απολαβές
      - *Ενδιαφέρουσα έλλειψη: καμία στατιστική σχέση με τα επαγγέλματα των γονιών*
- Η αγάπη για το αντικείμενο (μελλοντικής) εργασίας
  - Μια και μόνη στατιστική σχέση με το φύλο!
- Σημαντική παρατήρηση: Μια ομάδα μαθητών δεν εντάσσεται πουθενά
  - Με άλλα λόγια η προοπτική των πανεπιστημιακών σπουδών δεν νοηματοδοτείται... Κάτι σαν : «*όπως πήγα από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο, θα πάω από το Λύκειο στο Πανεπιστήμιο, γιατί ρωτάς;*».

Hot potatoes διατυπώσεις

- Έχουμε φτιάξει ένα δημοκρατικό (με ή χωρίς εισαγωγικά) σύστημα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) όπου πολλοί το ολοκληρώνουν χωρίς εμπειρία αποτυχίας και μάλιστα με υψηλούς βαθμούς
- Η επιλογή αυτή έχει συμβάλει στη δημιουργία μιας ενισχυμένης αυτό-εικόνας στους μαθητές
  - Η αυτό-εικόνα αυτή υπερβαίνει τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά της οικογένειας προέλευσης δημιουργώντας υψηλές εκπαιδευτικές (και όχι μόνο) προσδοκίες
  - Η αυτό-εικόνα αυτή ενισχύεται από τις γενικότερες συνθήκες ζωής (ιδιόκτητο σπίτι, ατομικό δωμάτιο, καλές συνθήκες διαβίωσης («το σπίτι μ'αρέσει»), αλλά και τον περίγυρο (οικογένεια και φίλοι))
  - Η αυτό-εικόνα αυτή δεν είναι σίγουρο ότι θεμελιώνεται σε πραγματικά (εκπαιδευτικά, δεξ γνωσιακά) δεδομένα και σίγουρα δεν λαμβάνει υπόψη της τις αντικειμενικές δυνατότητες της οικογένειας
  - Η αυτό-εικόνα αυτή δεν φαίνεται να δημιουργεί δομημένες προσδοκίες κι όταν αυτές υφίστανται συνδέουν τις πανεπιστημιακές σπουδές με το κύρος και αυτό με την οικονομική ισχύ
- Από εδώ ένα ερώτημα: Αν ξαναθυμηθούμε ότι πανεπιστήμιο σημαίνει γνώσεις και έρευνα και όχι μόνο (κοινωνικό) κύρος και οικονομική ισχύ τότε η προσπάθεια (ποσοτικής) δημοκρατικοποίησης δεν φαίνεται να αρκεί
  - Η εικόνα τελειοφίτων, με υψηλή ιδέα για τον εαυτό τους, με αβέβαιες πραγματικές γνώσεις (οι οποίες στην τελική είναι δευτερεύουσας σημασίας), με αδιαμόρφωτες προσδοκίες και κίνητρα (που όταν αυτά υπάρχουν, σε μια μειονότητα μαθητών, αφορούν την προσδοκία υψηλών απολαβών που συνεπάγονται κοινωνικό κύρος), θα έπρεπε ίσως να μας ανησυχεί.
- Φαίνεται να έχει δημιουργηθεί ένα χάσμα μεταξύ νομοθετικού πλαισίου και προβλέψεων πολιτικής, από τη μια, και ατομικής διαμόρφωσης από την άλλη
  - Με άλλα λόγια, όλη η προσοχή φαίνεται να δόθηκε στο «σύστημα» και στη διαμόρφωσή του και ξεχάστηκε η σημασία της ατομικής ανάπτυξης και συγκρότησης η οποία δεν μοιάζει να ακολουθήσε την εξέλιξη του συστήματος
    - ✓ Η αναντιστοιχία μεταξύ «συστήματος» και «ατόμων» είναι πηγή εντάσεων και αμφισβητήσεων στο βαθμό που οδηγεί σε ματαιώσεις, κρίσεις και ανατροπές αρχικά ατομικές στη συνέχεια όμως συστημικές

Ευχαριστώ για την
προσοχή σας

Γιώργος Σταμέλος

Πανεπιστήμιο Πατρών